

Tarikat Nedir?

Yayınlama Tarihi: 15.09.2024

Tarikat, tasavvufun sistemleşmiş şeklidir. Tarikatlar, hakikatlerin yollarıdır. Tarikatlar, şeriatın birer delili, ab-ı hayat dağıtan bir kevser kaynağıdır. Asırlardır nice ehl-i iman, bu kaynaktan içmiş, bu muazzam hazineden istifade etmiştir. Tarikat, Resulullah'ın miracının gölgesinde kalb ayağıyla ruhanî bir seyrü sülûktur. Bütün hak tarikatlar, esaslarını Kur'ân'dan almışlardır.

Tarikatı kabul etmek istemeyen bazı kimselerin, "Hz. Peygamber devrinde tarikat mı vardı?" şeklindeki soruları, bir aldatmacadan ibarettir. Zira, tarikatın bütün esasları, zaten Resulullah'ın tatbikatına dayanmaktadır. Yani, uygulama vardır, fakat adı tarikat değildir.

Tarikatın belli bir sistem içinde ortaya çıkması , hicri III. asra dayanır. Cüneyd-i Bağdadî, Bayezid-i Bistami gibi zatlar, tarikatın ilk önderlerindendir. Daha sonraki dönemlerde gelen Şah-ı Nakşibend, Abdülkadir-i Geylanî, Mevlâna Celaleddin-i Rûmi, İmam-ı Rabbani gibi zatlar ise, tarikatın en meşhur kahramanlarıdır.

Tarikatın sözlük anlamı "yol" demektir. Bu kelime bir bakıma metot, usûl anlamına da gelir. Sözlükte "yol, hal ve gidiş, kat, tabaka" gibi anlamlara gelen tarikat, bir tasavvuf kavramı olarak, Hakk'a ulaşmak için gidilen, bir takım kuralları bulunan yol demektir. Mutasavvıflara göre tüm insanlar, hatta bütün yaratıkların alıp verdiği nefesler sayısınca Allah'a giden yol vardır.

İlk devirde sufiler, kendilerinden daha deneyimli durumda olanlardan faydalanmakla birlikte, bugün bildiğimiz şekliyle teknik anlamda tarikat kurmamışlar, her biri kendine göre bir yol tutmuştur. Bunlar, görüşlerini ve manevî tecrübelerini sohbet yoluyla çevresinde bulunanlara aktarmışlardır.

Bugünkü anlamda organize tasavvuf hareketi olan tarikatlar yaklaşık VI/XII. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış ve daha sonra da kurumsallaşmıştır. Şeyh adı verilen bir öğretmen gözetiminde, müridin (manevî arınmayı isteyen), Allah'a ulaşma konusunda takip ettiği usule veya metoda tarikat adı verilir.

Tarikatlar, kurucusu olan şeyhlerin adlarıyla anılırlar. Örneğin Hacı Bayram Veli'nin kurduğu tarikata Bayramiyye, Hacı Bektâş Veli'ninkine Bektaşîyye, Bahaüddin Nakşibend Hazretleri'nin kurduğu tarikata Nakşibendiyye yada Nakşibendilik şeklinde tanımlanır.

Tasavvuf ve Tarikat

Tarikat yol demektir. Fıkıhî ve îtikâdî konularda meydana gelen fırkalara mezheb denildiği gibi, tasavvufî eğitimde farklı metodlar uygulayan mekteplere de tarikat denilir. Tarikatlar insanlardaki meşreb (yaratılıştaki olan) farklılığından kaynaklanır.

Tasavvuf ile tarikat aynı şey değildir. Tasavvuf daha genel, tarikat ise özeldir. Tasavvuf İslam dininin bütün rûhânî hayatını kurum ve kavramlarıyla anlatan bir ilimdir. Dolayısıyla insan eğitimi konu alan ve tasavvufî birer kurum olan tarikatlar, tasavvufun içindedir. Ama tarikat özel anlamıyla tasavvufun bütün kurum ve kavramlarını kuşatamaz.

Tarikat kavramının kullanılması h. III. ve IV. asırlarda başlar. Ancak bugünkü anlamıyla bir şeyhin etrafında toplanan müridlerin tekke ortamında muhtelif usullerle eğitilmesi anlamında tarîkat, Abdülkâdir Geylânî ve Ahmed Rifâî'nin yaşadığı h. VI. m. XII. asırlarda ortaya çıkmıştır.

Tasavvufta, Allah'a ulaşmak için tutulan yol ve bu yol boyunca yapılan yolculuk bir şeyhin yönetiminde gerçekleşir. Her yolun, kurucusu, öncüsü tarafından belirlenen birtakım kuralları, töreleri vardır. Hicri 6. (M. 12) yüzyıldan başlayarak çok sayıda tarikat kurulmuş ve bunlar şubelere, kollara ayrılarak bütün İslam dünyasına yayılmış ve günümüze kadar gelmişlerdir. Bu nedenle tarikatlar İslam dininin güzelliklerinin bir parçasıdır.

Mutasavvıflara göre Allah'a ulaşan yollar sayısızdır. Herkesin vuslatı ayrı ayrı kural, yöntem ve yollarla gerçekleşebilir. Esas olan yönelmedir. Örneğin Kâbe'nin belirli bir yanında bulunmak değil, ona yönelmek önemlidir. Kâbe'ye ulaştıran bu yöneliştir. Bu nedenle mutasavvıflar, "Allah'a ulaşan yollar yaratıkların nefesleri sayısındadır." (Necmeddin Kübra), "Allah'a ulaşan yollar yaratıkların sayısındadır." (Ebu Bekir Talemsani) ve "Allah'a ulaşan yollar yıldızların sayısındadır." (Ebu'l-Hasan Müzeyyin) derler. Bu düşünceler aşağıdaki ayete dayandırılmaktadır:

"Bizim yolumuzda mücahede edenleri biz yollarımıza ulaştırırız." (Ankebut, 29/69)

H. 6 (M. 12) yüzyıldan başlayarak ortaya çıkan tarikatlar kurucuları ile birlikte şöyle sıralayabiliriz:

Yeseviye (Ahmed Yesevî, ö. 562/1166), Kadiriye (Abdülkadir-i Geylânî, ö. 562/1166), Rifaiye (Ahmed Rifaî, ö. 578/1182), Medyenîye (Ebu Medyen Şuayb bin Hüseyin, ö. 590/1193), Kübreviye (Necmeddin Kübra, ö. 618/1221), Sühreverdiye (Ebu Hafs Ömer Suhreverdî, ö. 632/1234), Çeştiye (Muinuddin Hasan Çestî, ö. 633/1235), Şazeliye (Ebu'l-Hasan Şazelî, ö. 656/1258), Bektaşîye (Hacı Bektaş Veli, ö.

669/1270), Bedeviye (Ahmed bin Ali Bedev, ö. 675/1276), Desukiye (İbrahim Desukî, ö. 693/1293), Mevleviye (Mevlana Celaleddin Rumî, ö. 672/1273), Sadiye (Saduddin bin Musa Cebbavî, ö. 700/1300) Nakşibendiye (Bahauddin Nakşibendî, ö. 791/1388), Halvetiye (Ömer bin Ekmeluddin Lahicî, ö. 800/1397) ve Bayramiye'dir (Hacı Bayram Veli, ö. 833/1429).

Kuralları, yöntemleri farklı olsa da bütün tarikatlarda ortak olan esaslar vardır. Zikir (Allah'ın isimlerinin anılması), çile ve seyri süluk (mutasavvıfın Allah'a doğru yaptığı manevi yolculuk) bunların başında gelir. Pir, pir-i sani, şeyh, halife, derviş, mürid, inabe (tövbe ederek Allah'a yönelme), biat (şeyhe bağlanma), silsile, rabıta, kollara, şubelere ayrılma, istigase (şeyhten yardım isteme), tevessül (şeyhi aracı kılma) gibi insanî ögeler bütün tarikatlarda ortaktır.

Zikir biçimleri açısından tarikatlar dörde ayrılırlar:

- 1) Kıyamî tarikatlar (ayakta zikredenler),
- 2) Kuudî tarikatlar (oturarak zikredenler),
- 3) Hafî tarikatlar (gizli zikredenler)
- 4) Cehrî tarikatlar (açık olarak zikredenler).

Kadirler, Mevlevîler, Halvetler gibi zikirlerini daha çok ayakta yapan tarikatlara kıyami tarikatlar; Nakşibendîler ve Melamlar gibi oturarak yapanlara da kuudî tarikatlar denir. Nakşibendîler gibi zikirlerini ses çıkarmadan, gizlice yapan tarikatlar haf tarikatlar; Kadirler gibi sesli olarak, açıktan yapanlar da cehri tarikatlar adını alır. Ama bu ayrım çok kesin değildir. Çünkü zaman zaman aynı tarikatın hem oturarak, hem ayakta (Halvetlik gibi), hem gizli, hem de açık zikir yaptığı (Bayramlîlik gibi) görülebilmektedir.

Tarikatlar yöntemleri bakımından da farklı sınıflamalara tabi tutulur. Bunlardan en yaygın olan sınıflamaya göre tarikatlar yöntemleri bakımından tarik-i ahyar, tarik-i ebrar ve tarik-i şuttar denilen üç sınıfa ayrılır.

1) Tarîk-i ahyâr, ibâdet ve takvâ yoluna ağırlık veren tarikat. Bu hayırlıların yolu, Allah'a ibadet ve takva ile ulaşmak isteyenlerin yoludur. Bu yolu tutanlar oruç, namaz, hac ve Kur'an okuma gibi ibadetleri çok yaparlar. Bu yol Allah'a ulaşmak için çok uzun bir süre çalışmayı gerektirir. Bu nedenle, bu yolla Allah'a ulaşanların sayısı çok azdır.

2) Tarîk-i ebrâr, çile çekerek ve nefse karşı savaşıarak Hakk'a ve kurtuluşa ulaşmayı amaçlayan tarikat. Bu iyilerin yolu, Allah'a mücahede ve riyazetle ulaşmak isteyenlerin yoludur. Bu yola girenler, iyi huylar edinmeye, gönlünü arındırmaya, kalbini

temizlemeye, iç dünyalarını imar etmeye önem verirler. Bu yolla Allah'a ulaşanların sayısı önceki yola göre daha fazladır.

3) Tarîk-i şuttâr, aşk ve vecd ile kurtuluşa erişmeyi amaçlayan tarîkat. Bu coşkuluların yolu, Allah'a aşk, cezbe ve muhabbetle ulaşmak isteyenlerin yoludur. Bu yol, iradeye bağlı, nefsin ölümü üzerine kurulmuştur. Başlıca ilkeleri tövbe, zühd, tevekkül, kanaat, uzlet, sürekli zikir, Allah'a teveccüh, sabır, murakebe ve rızadır.

Tarikatlar, kuruluşlarından itibaren yalnız dinî, tasavvufi bir örgütlenme halinde kalmayarak sosyal, siyasal, kültürel, sanatsal ve askeri birer kurum olarak önemli görevler yaptılar. Ancak XX. yüzyıla doğru eski saflıklarını kaybettiler. Bunun nedeni ortaya birçok sahte ve dolandırıcı tarikatların ortaya çıkması ve Müslümanların bunları gereği gibi tanımamasıdır. Bu sahte tarikatlar İslam düşmanları tarafından çıkarılmışlardır. Bunların amacı İslam'ı kötülemek ve insanları İslam dininden uzaklaştırmaktır. Emperyalist sermaye tarafından desteklenen bu sahte tarikatların hedefi gerçek tarikatları insanların gözünden düşürmektir. Bu durum haklı olarak son dönemlerde insanların şiddetli eleştirilerine hedef olmuştur.

Tarikatlar konusunda TDV İslam Ansiklopedisinde şunlar yazılıdır:

“Sözlükte “gidilecek yol, izlenecek usul, hal ve gidiş” anlamındaki tarîkat (çoğulu tarâik) terim olarak “Allah’a ulaşmak isteyenlere mahsus âdet, hal ve davranış” demektir (et-Ta’rîfât, “et-Tarîka” md.; Kâşânî, s. 349). Kelime Kur’ân-ı Kerîm’de özellikle Tâhâ sûresinin iki âyetinde (20/63, 104) ve bazı hadislerde sözlük mânasında geçer. Sözlükte yine “yol” anlamına gelen ve Allah’ın farz kıldığı, ruhsata yer olmayan hükümleri ve merasimleri ifade eden tarîk de (çoğulu turuk) tasavvuf kaynaklarında genellikle tarikatla aynı anlamda kullanılmakta (Ebû Tâlib el-Mekkî, II, 138; Kuşeyrî, I, 52, 59), ayrıca Allah’a varan yolların “yıldızların sayısınca” (Sülemî, s. 383) ya da “yaratıkların nefesleri adedince” (Necmeddîn-i Kübrâ, s. 33) olduğu belirtilmektedir.”

Bir tarikata girmek isteyen kimsenin (tâlip, muhib) mutlaka o tarikatın şeyhine intisap (biat) etmesi gerekir. Tarikata girmeye son dönemlerde “ahz-ı tarîkat”, bir şeyhe bağlanmaya “ahz-ı yed” (el alma) denilmiştir. Biat tâlibin mânevî bağlılığını ve teslimiyetini simgeler ve bu yolla şeyhin feyzinden faydalanması beklenir. Aynı zamanda şeyhe ve onun vereceği emirlere tam anlamıyla bağlı kalacağına dair söz vermeyi (ahid) ifade eden biat sırasında müride hırka ile serpuş giydirilir. Ardından mürid intisap ettiği tarikatın âdâb, erkân ve usullerini şeyhinin rehberliğinde gerçekleştirir. Şeyhi hiç görmeden onun ruhaniyeti vasıtasıyla eğilmek de mümkündür. Buna, Veysel Karanî’nin

H. Peygamber'i görmediği halde mânen eğitilmesi ve kendisine peygamber tarafından hırka bırakılmasından dolayı Üveysî tarik / Üveysîlik adı verilmektedir.

Tarikat şeyhi kendisine biat eden müridlerin mânevî babası veya mânevî annesi kabul edildiği için müridleri de birbirinin mânevî kardeşi sayılır. Tarikatta eğitim sürecini (seyri sülûk) tamamlayanlara hilâfet hırkası, irşad hırkası, icâzet hırkası gibi adlarla anılan hırka giydirilir. Bu hırkayı giyen kimse bir şeyh sıfatıyla başkalarını tarikata kabul etmeye ve onları irşada yetkili sayılır. Bir tarikattan icâzet alan kimsenin başka tarikatlardan da hırka giymesi ve icâzet alması mümkündür.

Şeyh ve dervişler gündelik serpuş olarak üzerine destar sarılmış arakıyye giyerler, özel günlerde ve önemli törenlerde "tâc-ı şerif" denilen serpuşlarını takarlar. Tarikat mensupları zamanla farklı renk ve şekillerde taç ve hırka giydiklerinden özellikle Osmanlılar döneminde taç ve hırkaları onların bir tarikata mensubiyetini gösterir olmuştur. Bunların yanı sıra şeyh ve dervişlerin kullandıkları tesbih, asâ, kemer gibi eşyalara "cihâz-ı tarîkat" adı verilir. Birçok tarikatın kendine has şekil ve niteliklerde bayrak (alem) ve sancakları da bulunmaktadır.

Sûfilerin bir araya gelerek sohbet etmeleri ve zikir yapmaları, zaman zaman inzivâyâ çekilmeleri için II. (VIII.) yüzyıldan itibaren hankahlar kurulmuştur. Sonraki dönemlerde dergâh, tekke, zâviye gibi isimlerle de anılan ve oldukça farklı fonksiyonlar icra eden bu merkezlerin vakıflar yoluyla varlığını sürdürmesi sağlanmış, zamanla yanına kütüphane, dersane, revak, hastaların tedavi edildiği bir bölüm, misafirhane, ambar, bağ bahçe gibi birimler eklenmiştir. Zaman zaman hankahlar medresenin işlevlerini de üstlenmiş, tarikat eğitiminin yanı sıra başta tefsir, hadis, fıkıh, akaid, Arapça olmak üzere çeşitli konularda dersler verilmiş ve kitaplar yazılmıştır.

Osmanlılar döneminde tarikat şeyhleri kendilerini tıp, astronomi, mûsiki, bestekârlık, hattatlık, nakkaşlık, çiçekçilik gibi ilim, sanat ve meslek dallarında da geliştirdikleri için meşihatını üstlendikleri dergâhlar bir tür güzel sanatlar mektebi ve şifâhâne işlevi görmüş, buralarda yabancılara, yolculara ve hastalara hizmet verilmiştir.

Öte yandan XIX. yüzyılda bazı tekke şeyhlerinin şikâyetleri üzerine sapkın inanışlara sahip tarikat mensuplarının durumlarının devlete bildirilmesi ve bu tür inanışlara sahip kimselere tekke açtırılmaması için bazı şeyhler görevlendirilmiş, tekkelerin denetim altına alınması için 1866 yılında Şeyhüslâmîliğa bağlı Meclis-i meşâyih kurulmuştur. Bu sistem ülkemizde Cumhuriyet idaresi ile kaldırılmıştır. Tarikatlar yasaklanmıştır. Ancak bu

durum bazı merdiven altı sahte tarikatların ortaya çıkmasına meydan vermiştir. Bu tarikatlar da Müslümanların inançlarının yozlaşması için kullanılmıştır.

Pir ve Şeyh

Her tarikatta kurucu şeyh pir olarak anılır. Eğer tarikatın adab ve erkânı sonraki şeyhlerden birisi tarafından belirlenmişse, bu kişiye pir-i sani (ikinci pir) denir. Tarikat örgütlenmesinin merkezinde şeyh bulunur. Bu şeyh tarikatın kurucusu değilse, onun ya da onu izleyen şeyhlerin halifesidir. Her şeyhin Hz. Muhammed'e uzanan bir silsilesi vardır. Her silsile, geriye doğru, birbirinden icazet alan kişiler halinde ehl-i beyt imamlarına, onlardan genellikle Hz. Ali'ye, bazan da Hz. Ebu Bekir'e ulaşır ve böylece Hz. Peygamber'e bağlanır. Silsilesinde Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ali'nin yer aldığı tarikatlara Alevî; Hz. Ebu Bekir'in yer aldığı tarikatlara da Bekrî tarikat denir. Kimi zaman silsilede birbirini hiç görmeyen, aralarında zaman farkı bulunan kişiler peş peşe gelir. Bu durumda, önceki kişinin sonrakini ruhaniyetiyle eğittiği kabul edilir. Bu durum üveysilik olarak tanımlanır.

Tarikat etkinlikleri tekke, zaviye, dergâh, hankah, asitane gibi adlarla anılan yerlerde yürütülür. Her tarikatın asitane adıyla anılan merkez tekkesi, tarikat pirinin bulunduğu ya da gömülü olduğu tekkedir. Tarikata girmek isteyen talibler biat ve inabe adı verilen bir törenle şeyh tarafından tarikata kabul edilir. Talib, bu kabulden sonra mürid olarak tarikatın kural ve yöntemlerine göre eğitilerek manevi yolculuğunu (seyri süluk) tamamlar. Tarikatın bu kural ve yöntemlerine adab ve erkân denir. Tarikat eğitimi tamamlayan mürid, şeyhin halifesi olma ve onun adına tarikat etkinliğini sürdürme hakkı kazanır. Tarikatlarda eğitimin başlıca yöntemi zikir ve çiledir. Her tarikatın tac, hırka, kemer ve benzeri giysileri de diğerlerinden ayıdır.

TDV İslam Ansiklopedisinde bu konuda şunlar yazılıdır:

“Sözlükte “yaşlı kimse” anlamındaki şeyh kelimesi (çoğulu şüyûh, meşâyih) tasavvufta velî, pîr ve mürşidle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Türkçe’de er, eren ve ermiş kelimeleri de “şeyh” mânasına gelir. Şeyh kelimesi Kur’an’da (Hûd 11/72; Yûsuf 12/78; el-Kasas 28/23; el-Mü’min 40/ 67) ve hadislerde sözlük anlamıyla geçmektedir. Mürşid Kehf sûresinde (18/17) “doğru yolu gösteren rehber” mânasındadır. Buna göre şeyh “tâliplere doğru yolu gösteren ve onları irşad eden kimse” demektir.

Tasavvufta şeyhlik makamı tarikat yolunun en yüce mertebesi, Allah’a davet konusunda peygamber vekilliğinin en üstün derecesi kabul edilmiştir. Nitekim şeyh müridlerinin her

bakımdan Resûlullah’a uymasını sağlamakla Allah’ı onlara sevdirmekte ve nefislerini temizleme yollarını öğretmek suretiyle onları Allah’a sevdirmektedir.

Kâmil bir Şeyhe biat eden müridin seyrü sülûkünü tamamlayıncaya kadar Şeyhin denetimi altında bulunması şart koşulmuştur. Zira Şeyhin rehberliği olmadan sülûke devam eden mürid nefsin ve şeytanın hilelerinden kurtulamaz. Bu sebeple Şeyhinden ayrılan müride “mürîd-i mürted” denilmiştir. Kuşeyri’nin risalesinde yazıldığına göre Bâyezîd-i Bistâmî sülûke şeyhsiz devam etmenin tehlikesini, “Üstadı olmayanın imamı şeytandır” sözüyle dile getirmiştir. Kuşeyrî de, “Üstadı olmayan mürid ebediyen iflâh olmaz” demiştir. İbn Haldûn takvâ, istikamet ve keşf biçiminde sıraladığı mücâhede şekillerinden ilk ikisinde şeyhi gerekli görmezken keşf mücâhedesini için zorunlu saymıştır.

Esmâ yolunu seyrü sülûkün esası olarak kabul eden tarikatlarda şeyh müridlerini nefis terbiyesi, evrâd, ezkâr, halvet, riyâzet ve rüya yorumlarıyla terbiye eder. Müsemmâ yolu olan melâmetî tavırda aşk, sohbet ve mürşid nazarı esastır. Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî, “Tasavvufun Ana İlkeleri” adlı kitabında, seyrü sülûk esnasında müridde meydana gelen kemâlât derecesini şeyhin nazarının ölçüsüyle irtibatlandırmıştır. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî kâmil şeyhin söze ihtiyaç duymaksızın müridin bâtına tasarruf ettiğini belirtir. Şeyhin müridini mânen olgunlaştırmak amacıyla ona nazar etmesine “teveccüh” denilmektedir. Ancak müridini nazarla terbiye edebilen şeyhe rastlamak çok zordur. Nakşibendiyye gibi bazı tarikatlarda şeyhin nazarı önemsenmekle birlikte sohbeta daha çok önem verilmiştir.”

Müridin hayatta olan bir şeyh tarafından eğitilmesi esastır. Bununla birlikte hayatta bulunmayan bir şeyhin ruhaniyeti vasıtasıyla da eğitilmek mümkündür; tasavvufta buna Üveysîlik yolu denilir. Şeyhin davranışlarını taklit edebilmek ve onun mânevî halini kendi üzerine yansıtabilmek için müridin şeyhine güvenmesi ve onu gönülden sevmesi gerekir. Bu sevginin gücü nisbetinde müride şeyhten mânevî hal sirayet eder. Sâlikin kâmil bir mürşide gönlünü bağlaması onun sûret ve sîretini düşünmesine “râbîta” adı verilmektedir.

Gazzâlî müridin şeyhini takip etmesi, tavsiyelerini yerine getirmesi, hatta onun yanlısını kendi doğrusuna tercih etmesinin gereği üzerinde durmuştur. Necmeddîn-i Kübrâ da Şeyhin yanında müridin küçük bir çocuk gibi olduğunu, dolayısıyla irade ve ihtiyarını şeyhine bırakmasının kendisine daha çok yarar sağlayacağını belirterek şeyhiyle devamlı kalbî irtibat içinde bulunmanın önemini vurgulamıştır. İbnü’l-Arabî ise müridin şeyhe teslimiyetinin ölünün teneşirde yıkayıcıya teslimiyeti gibi olması icap ettiğini, bir insan olarak mâsum sayılmayan şeyhten şeriata muhalif bir fiil zuhur etse bile niyetini

bozmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca müridin şeyhin izni dışında hareket etmesi uygun görülmemektedir.

Müridin her bakımdan şeyhini taklit ederek iradesini ona teslim etmesine şeyhte fâni olmak (fenâ fi'sşeyh) denir ve bu Allah'ta fâni olmanın (fenâ fillâh) ilk basamağı kabul edilir. Mürid seyrü sülûkünü tamamlayıp irşad ehliyetini kazansa da şeyhinden icâzet almadan irşad faaliyetine girişmemelidir. Şeyhi tarafından irşad izni verildiğinde mürid şeyhin halifesi olur ve kendisine hilâfet hırkası, irşad hırkası, icâzet hırkası gibi isimlerle anılan bir hırka giydirilir. Bu hırkayı giyen mürid bir şeyh sıfatıyla başkalarını irşad etmeye yetkili kılınmış olur.

Şeyh dergahta hocanın vazifesini yüklenen kişidir. Okumak için bir öğreticiye ihtiyaç duyulduğu gibi terbiye içinde bir mürşide müracaat lazımdır. Şeyh çeşitli şekillerde tarif edilmiştir. Bu tarifler onun tasavvuf ilmi içindeki önemini ortaya koyan vasıflarını beyan etmektedir. Bu tariflerden birinde şeyhin din ve ahkâmını mürit ve talebelerinin kalplerine takdir eden kimse olduğu söylenir. Bu tarife göre şeyhin muallimden farklı bir durum arz ettiği aşikardır. Zira öğretmen nakli akla tatbik eder, ekseriyetle akla hitap eder, dersiyle tasavvufla ilgili açıklamalar yapar, bilgisi ölçüsünde açıklamaya girer, vazifesi burada biter. Şeyh ise mürşittir, ruh ile meşgul olur. Mürebbidir kendisine intisap eden müridin bütün özelliklerini, kabiliyetlerini göz önünde bulundurarak, herkese ayrı ayrı yol gösterir. Yaradılıştaki ferasetin ve sahip olduğu ilmin derecesine göre müridin kalbindeki, mizacındaki sertliği, ahlakındaki fesadı yavaş yavaş gidermeye çalışır. Bu faaliyetlerinde örnek her zaman olduğu gibi yine Peygamberimizin sünnetidir. Tasavvufta esas olan şeyhin kitap ve sünnet ilmine vakıf olması, tam ve güzel sıfatlarla sıfatlanması, dünya ve mevki hırsından uzak olmasıdır. Tarikat şeyhi manevi bir silsile ile Peygamber Efendimizden gelmelidir. Şeyhin Peygamberin emirlerine uyması, az yemeyi, az uyumayı ve az konuşmaya ihtiyar ederek namaz ve oruç gibi ibadetlere düşkün olup, her an Hakk'ı zikretmesi vazifeleri meyanındadır. Başkalarını terbiye ve irşada memur bir kimsenin önce kendisini ıslah etmesi her yönüyle mükemmel olması gerekir. Bu ancak sağlam bir irade ile gerçekleşir. Tarikat şeyhi mensupları arasında dayanışma, sevgi ve kardeşlik bağlarını güçlendirmeyi temin eder. Bir mürşit insanları işinden gücünden alıkoyup zillet ve meskenete sevk etmez.

Şeyhte bulunması gerekli olan vasıflar şunlardır: Güzel ahlak sahibi olurlar, mevki ve mantık hırsından uzaktırlar, müritlerini meskenet ve zillate sevk etmezler, her türlü eylem ve kederi teselliye her an hazırdır. Her hallerinde itidali ihtiyar eder, boş sözlerle vakit geçirmez, bütün zamanını insanların güzel ahlak sahibi olmalarını temine sarf eder.

Zira İslam güzel ahlaktan ibarettir. Yüzü nurani, sözü Rabbanidir. Sohbeti dinleyenleri adeta büyüler. Bulunduğu yeri tevhid, sevgi ve kardeşlik kuşatmıştır. Zarif ve latif kimselerdir. Helalden şüpheli olan şeylere yaklaşmadığı gibi, kin, düşmanlık, garaz gibi kötü huylardan arınmıştır. İnsanların ayıplarını yüzlerine vurmaz. Tasavvuf birdir. Fakat onu temsil edenlerdeki telakkilerde şahsiyeti yoğuran tarihi, içtimai ve iktisadi şartların, ferdi yetiştiren zamanın ve kişinin mensup olduğu topluluğun bütün rolleri olduğu gibi topluluğa hız veren inancından ve cemaatinden aldığı güçle hamleler yapıp o inancı ve topluluğu başkalaştıran şahsiyetin de büyük rolü vardır. Tasavvuf lisanında buna meşrep adı verilmiştir Bazı büyük sufiler arasındaki ayrı görüşler bu şekilde izah edilmiştir.

Seyri Süluk

Seyri süluk usullerine göre tarikatlar ruhanî ve nefsanî diye sınıflandırılır. Ruhanî usulde ruh evrâd ve ezkârla güçlendirilerek kötülük odağı olan nefis etkisiz duruma getirilmeye, nefsanî usulde nefis birtakım riyâzet ve mücâhedelerle doğrudan etkisiz kılınmaya çalışılır. Ruhanî usulde insanın göğüs bölgesinde yer aldığı kabul edilen kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ adlı beş latife ile (letâif-i hamse) birlikte ism-i zât (Allah) zikri gerçekleştirildikten sonra iki kaş arasında bulunduğu farzedilen nefsin ve ardından bütün bedeninin zikre katılması sağlanır. Nefsanî metodu uygulayan tarikatlarda Allah'ın bazı isimleriyle zikre devam edilerek nefis ilk mertebe olan emmârelik vasfından sırasıyla levvâme, mülhime, mutmainne, râziye, marziyye ve kâmile / zekiyye mertebelerine ulaştırılmaya gayret edilir. Bu usule Allah'ın çeşitli isimleriyle zikredildiği için "esmâ tariki" de denir. Nefsanî usulde rüyalar büyük önem taşır.

Seyri süluk, talibin bir mürşidin gözetiminde yaptığı manevi yolculuk anlamında tasavvuf terimidir. Sözlükte "yola girmek, yolda yürümek; (bir şey) başka bir şeyin içine nüfuz etmek, katılmak, intikal etmek" anlamlarına gelen süluk kelimesi tasavvufta "insanı Hakk'a ulaştıran tavır, amel, ibadet, fiil, hareket ve davranış tarzları" manasında kullanılmıştır. Süluk "yol" anlamına gelen ve terminolojide benzer çağrışımlara sahip olan tarik ve tarikat kavramlarından daha kapsamlıdır. Tarikat, belli bir şeyh etrafında toplanmış mürid ve muhiblerden oluşan tasavvufi bir cemaati ifade ettiği halde, sülukta böyle kurumsallaşma şart değildir.

Süluk kelimesi, ilk dönem tasavvuf klasiklerinde dini hayatla ilgili bütün filieri kapsayan geniş bir kullanıma sahipken, XII. yüzyılda tarikatların ortaya çıkmasından sonra daha çok "Hakk'a ulaşma yolunda belli tasavvufi adab ve erkanın uygulanması" anlamını

kazanmıştır. Süluka bir tasavvuf terimi olarak ilk defa Abdülkerim el-Kuşeyri'nin "Tertibü 's-Süluk" adlı eserinde rastlanmaktadır . Süluk, tarikatlar sonrası dönemde genellikle aynı anlama gelen seyr kelimesiyle birlikte (seyrû süluk) kullanılmıştır.

Tasavvuf "süluk ilmi" şeklinde tarif edilir. Bu ilmin konusu, talibin Hakk'a erme yeteneğini kazanmak için nefsinin dünya kirlerinden arındırması, ahlakını düzeltmesi ve güzelleştirmesi, amacı da nefsinin ve Rabbinin bilmesidir. Tasavvuf yoluna girmek yani süluk yapmak isteyen "talib", yolun başlangıcında olana "mübtedil", bu yolda mesafe katedene "salik" (ehl-i süluk), yolun sonuna ulaşana "müntehil" denir. Salik mübtedil ile müntehil arasındaki mertebededir. Sülukun nefisteki başlangıcı, tövbenin ardından kalbin uyanıklık (yakaza) halinde olması, sonu ise Hakk'a vuslatın (fena fillah) ardından Hak ile baki olmaktır (beka billah). Sufilere göre sülun birtakım aşamaları vardır. Bunlara makame, menzil, medrece, akabe gibi isimler verilir. Bu aşamalar üçe, ona, yüze ve bin bire kadar varan gruplar halinde tasnif edilmiş ve bu konuda kitaplar yazılmıştır. Hacı Abdullah-ı Herevî'nin "Menfızilü's-sfirin" i bunların en meşhurdur. Seyrû süluk sırasında bir makama tam olarak gerçekleştirilmeden bir sonraki makam geçilemez. Aksi takdirde bu makamdaki eksiklik daha sonraki makamlarda devam eder ve nihayete ulaşana kadar süluku olumsuz yönde etkiler.

Muhyiddin İbnü'l Arabî kelimenin sözlükteki "katılmak, intikal etmek" anlamından hareketle sülukü "mana ve bilgide bir yerden başka bir yere intikal etme, makamlar üzerinde yürüme" şeklinde tanımlamıştır. Ona göre manada süluk bir ibadet menziline başka bir ibadet menziline, surette süluk Allah'a yaklaşmak için farz kılınan bir amelden emir ve nehiy şeklinde Allah'a yakınlaşmayı sağlayan başka bir amele, bilgide süluk bir makamdan başka bir makama, esma-i ilahiyede bir isimden başka bir isme, bir tecelliden başka bir tecelliye, bir nefisten başka bir nefse intikaldir.

İbnü'l-Arabî süluk ve saliki, salikin amacına ve Allah'ı bilmedeki mertebesine göre farklı türlere ayırır: Nefsiyle süluk eden, Rabbiyle süluk eden, hem nefsiyle hem rabbiyle süluk eden ve salik olmayan salik. Nefsiyle süluk eden salik, "Kulum ben onu sevinceye kadar bana nafil ibadetlerle yaklaşır" kutsi hadisinde belirtildiği üzere Allah'ın sevgisine ulaştıran nafil ibadetlerle kendi başına Hakk'a yaklaştırmaya çalışır. Bunları hakkıyla yerine getirip hadisin ikinci kısmındaki, "*Onu sevdiğimde gören gözü, işiten kulağı olurum*" manası uyarınca Hak ile gören ve Hak ile işiten salike Rabbiyle süluk eden salik denir. Böylece o kurb-i nevafile mertebesine. makam-ı cem'e ulaşmış olur. Hem nefsiyle hem rabbiyle süluk eden ise kurb-i nevmil mertebesine vardığında Hakk'ın işitme ve görme gücü olduğunu zevk bakımından idrak eder. Salik olmayan salik, "*Attığında sen*

atmadın, lakin Allah attı " (Enfal, 8/17) ayetinin mazharıdır. O, nefsinin kendi kendine süluk edemeyeceğini görüp hem nefsi hem de Rabbiyle birlikte süluk ettiğini anlar. İbnü'l-Arabi'ye göre salık, makam ve menziller arasında sadece bilgi veya tasavvurla değil amel ve hal ile yürüyen kimsedir. İlmi ayn haline getirir, bildiğini gözle görür. Bu sebeple bilgisinde şüphe söz konusu değildir. Süluk sadece nazari/kitabî bilgi ve tasavvurla olmaz. Salikin kazandığı bilgiye göre yaşaması, ilme'l-yakin mertebesinden ayne'lyakin ve hakka'l-yakin mertebesine ulaşması şarttır. Mesela bir talibin rıza makamı hakkında bilgi sahibi olması yetmez, rıza halini tecrübe etmesi bir zorunluluktur; aksi takdirde rızanın hakikati idrak edilemez.

Seyri Süluk'un, yani bu manevî yolculuğun dört mertebesinden bahsedilir. Bu dereceler müridin tedrici olarak tırmandığı ve her yükselişte Allah Teâlâ ile kendi arasındaki hitapların ortadan kalkmaya başladığı bir tarzda devam eder.

1) Seyri illallah: Bu seyir nefisten gerçek vücut tarafına sefer etmektir. Gerçek vücut tarafına "ufuk-i mübin" ismi verilir ki, vahdetin üzerini saran kesret örtüsünün kalkması ile son bulur. Seyri illallah ilmi bir harekettir. Salih bu seyir sayesinde basit bir ilimden üstün ve şerefli olan ilme, oradan da vacibül vücudun ilmine ulaşır. Bu ilim mümkünün sadık'ın gönlünden tamamen silindikten sonra meydana gelir ki bu hale "fenâ fillâh" ismi verilir.

2) Seyri fillâh: Hakkın sıfatıyla muttasıl ve onun ahlakıyla süslenerek "ufuk-i a'lâ" ya ulaşmak bütün beşerî sıfatları yok kabul etmektir.

"Sen çıkınca aradan, kalır seni yaratan."

Seyri fillâhın sonunda ilmi vecihlerden perdeler kalkar ve salike ledün ilmi keşfedilmiş olur. Seyri fillâh cezbe makamıdır. Bu seyri "Bekâ billah" ismi verilmiştir.

3) Seyri ma'allâh: Salikin her mertebede Allah Teâlâ ile olan seyridir. Bu mertebede ikilik şüphesi ortadan kalkar Salik ehadiyyet makamına yükselir. Bu mertebeye "Kabe kavseyni ev ednâ" ismi verilir.

4) Seyri 'anillâh: Vahdetten kesret tarafına yönelen seyirdir. (urûcdan sonra nüzul) Bu seyir başkaları da irşad ve tenvir noktayı nazarından önemlidir. Seyri anillâh Haktan tekrar halka dönüştür.

Bu seyirlerden gaye Hakk'a ulaşmak için, önce masivadan yüz çevirmek, sadece O'na yönelmek gerekir. Bu yolculuğun tam anlamıyla gerçekleşmesi için bir Mürşide, bir rehber ihtiyacı duyulacağını hatırlatmak yerinde olur. Sülukun soyut ilimlerle

gerçekleşmesi mümkün değildir. Yukarıda zikrettiğimiz şartların yerine getirilmesi ile meydana gelecek, mukâşefe ve müşâhede hal ile tahakkuk eder.

Mehmet Ali Aynî, “Tasavvuf Tarihi” adlı kitabında şunları yazmaktadır:

“Süluk anında zihni bazı şüphelerden uzak bulundurmak için Allah Teâlâ hakkında sağlam bir inanç ve bilgiye ihtiyaç vardır. Salik Allah hakkındaki bilgileri her an hatırlayarak bu yolculuğunu devam ettirmelidir. Bu bilgileri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

- Allah Teâlâ Vacibu’l-vücuttur,
- Kainatı O yaratmıştır,
- Alim, Kaadir ve Kayyumdur,
- İşitir, görür ve istediğini yapmaya muktedirdir,
- Birdir, hiçbir şeye muhtaç değildir,
- Zatında ve sıfatında benzeri yoktur,
- Kadîmdir, Bâkî’dir,
- Değişme, noksanlaşma ve parçalanmadan, zaman, mekan ve cihetten münezzehtir,
- O, his ve aklımızda idrak olunmaz,
- İman nuru, keşif ve irfanla anlaşılır,
- Hakikatini kendisinden başka kimse bilemez,
- Her varlığa yakınlığı aynıdır,
- Bütün kainatı kaplaması tahdit manası taşımaz,
- Bütün eşyayı zerrelere kadar bilir,
- O’nun bilimsel yaratılmışlara benzemez,
- Bütün mahlukat ile beraberdir, fakat bu beraberlik hulûl şeklinde değildir,
- Varlıklar O’nunla kâimdir,

Akla ne gelirse, O, O’nun gayrıdır. “

Seyri Süluk için iki yol tespit edilmiştir. Bu yollar şeyhin saliki irşad için lüzumlu olan bir vasıta. Bu vasitalardan biri nefsi terbiye ederek salike nefsi emmareden nefsi kamiliye yükseltmektir. Diğer ruhu tasfiye etmektir. Emir aleminden olan kalp, ruh, sır, hafi ve

ahfâ'nın fena bulması, birtakım tecellilerin meydana gelmesine sebep olur. Mesela kalbin fenası ilahi fiillerin tecellisine sebep olduğu gibi, ruhun fenası subuti sıfatların tecellisine, sırrın fenası zati şuûnâtın tecellisine, hafinin fenası selbî sıfatın tecellisine, ahfâ'nın fenası da ilahi olan şân-i câmî'in tecellisine sebep olur.

Zikri, cehri olan tarikatlar nefsi terbiye yolunu seçmişlerdir. Bu terbiye usulünde mürid önce şeyhine şu vaatlerde bulunmalıdır: Yalan söylememek, kimseye gıybet ve iftirada bulunmamak, kimsenin aleyhine söz söylememek, namazı vaktinde kılmak, kazaya kalmış namaz varsa kılmak, oruç varsa tutmak, uzleti ihtiyar etmek, az uyumak, az konuşmak, az yemek, riyazata devam etmek.

Mürit bundan sonra Peygamber Efendimizi (sav) rüyasında görünceye kadar “istiğfar ve salât u selâm” a devam eder.

Tekke

Tekke, bir şeyhin yönetiminde tasavvuf eğitiminin verildiği mekândır. Osmanlı Türkçesi metinlerinde tekke şeklinde yazılıp günümüzde tekke olarak kullanılan kelimenin kökeni hakkında kesin bilgi yoktur. Yapısı “oturmak, yaslanmak” anlamında “vekee” kökünden geldiğini düşündürmekte, ayrıca Arapça'da “asâ, dayanak” mânasında tükee kelimesi bulunmaktaysa da, klasik Arapça sözlüklerde tekke kelimesine yer verilmemesi Arapça olduğuna dair görüşü zayıflatmaktadır. Çağdaş Arap sözlükçülerinden Muhammed Adnânî bu kelimenin Arapça'dan alınıp tekke biçiminde Türkçeleştirildiğini belirtir.

Kelimenin aslının Farsça “post” anlamındaki tekke olduğu da ileri sürülmektedir. Ancak Farsça metinlerde tekke kelimesine rastlanmamakta, bunun yerine dergâh ve hankah kullanılmaktadır. Arapça kurala göre tekâyâ şeklinde çoğulu yapılan tekke Osmanlı Türkçesi'nde XV. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanmış olmalıdır.

İslâm medeniyetinin temel kurumlarından olan cami, medrese ve tekke Asr-ı saâdet'te Mescid-i Nebevî çatısı altında fonksiyonlarını icra etmiş, Mescid-i Nebevî'deki ilmî, içtimaî, askerî işlevler tarihî süreç içerisinde bağımsız kurumlar haline gelmiştir. İlk tekkenin nerede ve ne zaman kurulduğu hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. İslam alimlerine göre ilk tekke II. (VIII.) yüzyılda Filistin'in Remle beldesinde inşa edilmiştir. İslâm dünyası bir taraftan Bağdat'tan Buhara'ya, diğer taraftan Kahire'den Kurtuba'ya (Cordoba) doğru genişlerken ilmî, fikrî ve siyasî yapılanmasını da ihtiyaçlara göre şekillendirmiştir. Tefsirden felsefeye kadar bütün ilimler medreselerde okutulmuş, tekkeler daha ziyade toplumun mânevî ve ahlâkî açıdan eğitilmesine yönelik esaslar

üzerinde yoğunlaşmıştır. İlk tekkeler basit bir oda ve küçük bir mekândan ibaretti. Zamanla değişik mimari özellikler kazanan ve çok farklı birimleri içine alan tekke yapıları ortaya çıkmıştır. Tekkeler değişik zamanlarda ve değişik coğrafyalarda “zâviye, hankah, dergâh, ribât, âsitâne, imaret, tevhidhâne ” gibi isimlerle anılmıştır. Mescid ve medrese kelimeleri de bu anlamda kullanılmıştır. Bazan tarikatın merkez tekkesi için âsitâne terimi tercih edilirken bazan da Mevlevîlik’te olduğu gibi büyük mevlevîhânelere âsitâne, küçüklerine zâviye adı verilmiştir. Kadirîhâne, Gülşenîhâne, Kalenderhâne, Mevlevîhâne gibi bağlı bulunduğu tarikatın ismini alan tekkeler de vardır.

Büyük şehirlerde ve kervan yolları üzerinde inşa edilen tekkelerde tasavvufî eğitimin yanında han, imaret ve kervansarayların gördüğü hizmet de yürütülmekteydi. Tekke mensupları sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirirken devlet yöneticileriyle yakın ilişkiler kurmuştur. Tekkelerin mânevî havası ve iç düzeni tasavvuf eserlerinde ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Mahkeme sicilleri, vakfiyeler, tarih kitapları ve özellikle seyahatnâmelerde tekkelerin fizikî ve malî yapıları hakkında aydınlatıcı bilgiler bulunmaktadır.

Tekkeler konusunda TDV İslam ansiklopedisinde şunlar yazılıdır:

“Tekkelerin tarihi, âdâb ve erkânı hakkında en eski ve en önemli eser, Şeyh Ebû Saîd-i Ebü'l-Hayr'ın (ö. 440/1049) menkibelerini ihtiva eden ve torunu Muhammed b. Münevver tarafından kaleme alınan Esrârü't-tevhîd'dir. Şehâbeddin es-Sühreverdî “Avârifü'l-ma'ârif'i” nin on üç ve on beşinci bölümlerini tekkelere ayırmış, Nûr sûresinin bir âyetinde (24/36) geçen “ev” kelimesi ve Tevbe sûresindeki (9/108) “mescid” ile ribât ve tekkeler arasında ilişki kurmuştur. İbn Cübeyr'in ve İbn Battûta'nın seyahatnâmeleri tarikatların oluşmaya başladığı dönemde desthane, mutfak, ambar, kütüphane, misafirhane, ahır, bağ bahçe gibi birimlerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Vakfiyelerde yer alan görevli isimleri (kapıcı, aşçı, değirmenci, bulaşıkçı, kilerci, ambarcı, kayyım, helvacı, ferrâş, çerâğı, kâtip, imam, müezzin, zâkir, virdhan, hatimhan, aşirhan, derviş vb.) tekkelerdeki çeşitli hizmetlere ışık tutmaktadır.”

Şeriat ve Tarikat

Tarikatı “sâliki hakikate götüren yol” şeklinde tanımlayan sûfiler, dinin zâhirî ve şeklî kısmı olan şeriatın kurallarına uyulmadan tarikatla hakikate ulaşamayacağını vurgulamıştır. Bunu ifade etmek için meselâ şeriatı gemiye, tarikatı denize, hakikati inciye; şeriatı cevizin dış kabuğuna, tarikatı iç kabuğuna, hakikati meyvesine; şeriatı

çembere, tarikatı çemberden merkeze giden yarıçaplara, hakikati merkeze; şeriatı meşaleye, tarikatı bu meşale ile yol almaya, hakikati maksada ulaşmaya; şeriatı bakırı altın yapmaya yarayan simya ilmine, tarikatı bu ilmin kullanılmasına, hakikati altının elde edilmesine benzetmişlerdir.

Alâüddevle-i Simnânî tarikatı şeriatsız, mârifeti ibadetsiz gerçekleştirmeye çalışmayı dinin sınırları dışında bir davranış olarak değerlendirmekte, İmâm-ı Rabbânî de şeriatın tahakkuku açısından tarikatın yardımcı ve tamamlayıcı bir unsur teşkil ettiğini belirtmektedir. Tarih boyunca şeriat kurallarına tam anlamıyla uyan (bâ-şer'), çoğu Sünnî, bir kısmı Şîî coğrafyasında ortaya çıkan yüzlerce tarikatın yanı sıra bu kurallara riayet etmeyen (bî-şer') bazı tarikatlar da mevcuttur. Hurûfiyye, Kalenderiyye, Haydariyye, Babâiyye gibi gayri Sünnî olmamakla birlikte tam anlamıyla Şîî de sayılmayan Bâtınî nitelikli tarikatlar da vardır. Öte yandan Sünnî esaslara uygun biçimde teşekkül eden tarikatlardan Safeviyye ile Ni'metullahiyye'nin zamanla tamamen, Kübreviyye'nin Zehebiyye ve Nurbahşiyye kollarının kısmen şîileştiği görülmektedir. Bektaşîlik de sonraları içine Hurûfî-Şîî unsurlar karıştığı için Sünnîlik dışında mütalaa edilmiştir.

Tarikatlar, Müslüman halkın dinî inanç ve duygularını canlı tutmanın yanı sıra gayri müslimlerin ihtidâsına (İslama girmesinde) vesile olmak, işgalci ve sömürgecilere karşı İslâm ülkelerinde direniş cepheleri teşkil etmek, ihtiyaç durumunda İslâm ordularıyla birlikte seferlere katılmak, fethedilen bölgelere yerleşip İslâmiyet'i yaymak gibi fonksiyonlar icra etmiştir. Meselâ Türkler'in İslâmiyet'i kabul etmesinde tarikat ehlinin irşad faaliyetlerinin büyük rol oynadığı bilinmektedir. Orta Asya'da, Hindistan ve bazı Uzakdoğu ülkelerinde, Afrika'da İslâmiyet'in yayılması, İran'da binlerce Mecûsî'nin İslâmiyet'i seçmesi, Anadolu ve Balkanlar'da gayri müslim ahalinin ihtidası büyük çapta tarikatlar vasıtasıyla gerçekleşmiştir.

Tarikatların bu başarısı insanların gönül dünyasına hitap etmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak bu husus tarikat ve tasavvuf hayatında aynı zamanda istismara ve yozlaşmaya da sebebiyet vermiştir. Nitekim tarihte ve günümüzde bunun örneklerine rastlanmaktadır. Bundan dolayı tarikat mensubu dervişlerin gönül dünyasında hangi mertebeye yükselirse yükselsin şeriat kurallarına riayet etmesi şart koşulmuş, dinin zâhir kurallarına riayet edilmemesi tarikat hayatında açık bir sapma olarak değerlendirilmiştir. Geçmişte tekkelerin belli kanunlar çerçevesinde ve göz önünde faaliyet göstermesi sebebiyle dinî ve ahlâkî açıdan istismar ve yozlaşma büyük ölçüde önlenmiştir. Günümüzde ise tarikat faaliyetleri Türkiye'deki yasak yüzünden yer altında yürütüldüğü için istismara daha açık durumdadır.

Günümüzdeki tarikatların ve şeyhlerin davranışlarının şeriata uyup uymadığı kontrol edilmek zorundadır. Bunu devlet yapmadığına göre, bu görevin Müslümanlar tarafından yapılması gerekir. Bunun için Müslümanlar gerçek şeriatın ne olduğunu bilmeli ve bu nedenle de iyi bir din eğitimine sahip olmalıdırlar. Aksi halde tarikatların ve şeyhlerin davranışlarının İslam şeriatına aykırılıkları bilinemez. Bu durum da sahte tarikat ve şeyhlerin insanları kandırmalarına ve İslam dinini saptırmalarına yol açar. Bu nedenle toplumda sahte tarikat ve şeyhlerin mevcut olmasından en başta sorumlu olanlar Müslümanlardır.

Yorum ve Eleştirileriniz için: oryanmh@gmail.com

[Ana Sayfa](#)

[Yorumlar](#)

